

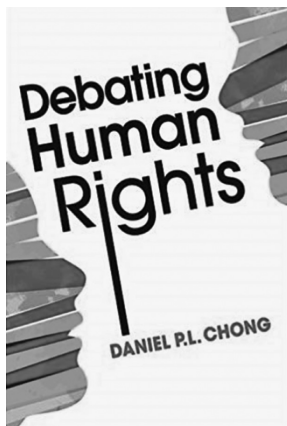
บทวิจารณ์หนังสือ “Debating Human Rights”

เอนกชัย เรืองรัตนากร*

Anekchai Rueangrattanakorn

บทนำ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิจารณ์หนังสือเรื่อง Debating Human Rights ของ Daniel P. L. Chong ผู้ช่วยศาสตราจารย์ด้านรัฐศาสตร์แห่งวิทยาลัยโรลินด์ โดยเนื้อหาเป็นการอธิบายถึงปัญหาสิทธิมนุษยชนในประเทศต่างๆ ที่กำลังเป็นที่ถกเถียงกันในปัจจุบัน ผ่านการนำเสนอข้อเท็จจริงประกอบกับแนวคิดที่สนับสนุนและคัดค้านประเด็นปัญหาดังกล่าว ทั้งนี้ผู้วิจารณ์ได้อธิบายประเด็นสำคัญที่มีได้ถูกให้ความสำคัญไว้ในหนังสือเล่มนี้ ได้แก่ มุมมองเรื่องสิทธิมนุษยชนของโลกตะวันออกและประเทศกำลังพัฒนาต่างๆ เพื่อชี้ให้เห็นถึงการซ้อนทับของปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศที่เกิดจากประเด็นปัญหาสิทธิมนุษยชนในปัจจุบัน

* นิสิตปริญญาเอก คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Ph.D. Student, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, Corresponding author, e-mail : anekchai.r@gmail.com

“สิทธิมนุษยชน” (Human Rights) เป็นแนวคิดที่เป็นนามธรรมและมีลักษณะอุดมคติที่มีรากฐานมาตั้งแต่กฎหมายธรรมชาติและสิทธิธรรมชาติตามแนวคิดของนักปรัชญาสมัยกรีก-โรมัน เริ่มจากสิทธิที่เกิดจากความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและชุมชนพัฒนามาถึงสิทธิระดับสังคมภายในรัฐในสังคมสมัยใหม่เมื่อแนวคิดเสรีนิยมและระบบทุนนิยมขยายตัว สิทธิดั้งเดิมที่มีลักษณะเชิงซ้อนในรูปแบบของสิทธิชุมชนได้แปรเปลี่ยนมาสู่สิทธิปัจเจกบุคคล จากสิทธิที่รองรับโดยกฎเกณฑ์และธรรมเนียมของชุมชนมาสู่สิทธิตามธรรมชาติที่รองรับโดยกฎหมายและรัฐ (อมรา พงศาพิชญ์, 2557, หน้า 9) ซึ่งสิทธิธรรมชาติตามแนวคิดเสรีนิยมได้ให้ความชอบธรรมแก่เหตุการณ์การปฏิวัติในอังกฤษเมื่อ ค.ศ. 1689 การปฏิวัติในสหรัฐอเมริกาเมื่อ ค.ศ. 1776 และการปฏิวัติในฝรั่งเศสเมื่อ ค.ศ. 1789 (ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, 2549, หน้า 28) ทั้งนี้ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ค.ศ. 1948 ได้ระบุถึงหลักการพื้นฐานสำคัญของสิทธิมนุษยชน เช่น สิทธิในการมีชีวิตอยู่อย่างเสรีและมีความมั่นคงในชีวิต สิทธิในการที่จะได้รับเสรีภาพด้านโอกาสที่เท่าเทียมกัน สิทธิจากการถูกกีดกันอันเนื่องมาจากเพศและเชื้อชาติ เป็นต้น (Brown, 2001, p. 690)

อย่างไรก็ดี เมื่อสังคมและอุดมการณ์ทางการเมืองเปลี่ยนแปลงไป นิยามความหมายของคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ก็มีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย และแนวคิดสิทธิมนุษยชนได้ถูกท้าทายจากปรากฏการณ์ระหว่างประเทศมาเสมอ ดังจะเห็นได้จากหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ปรากฏว่าแนวคิดดังกล่าวที่เชื่อว่ามนุษย์มีสิทธิพื้นฐานที่ควรได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายนั้นไม่เป็นความจริง เพราะทั้งกฎหมายภายในประเทศและกฎหมายระหว่างประเทศต่างไม่สามารถสกัดกั้นการใช้อาวุธร้ายแรง การป้องกันการรุกราน และการปฏิบัติอย่างโหดร้ายและไร้มนุษยธรรมต่อมนุษย์ด้วยกันได้ แต่เมื่อหลังการสิ้นสุดลงของสงครามเย็น สิทธิมนุษยชนกลายเป็นประเด็นสำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นำโดยประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาได้หันมาให้การยอมรับให้ค่านิยมดังกล่าวในฐานะคุณค่าอันสูงส่งและหลักปฏิบัติในการบอกตติการระหว่างประเทศ ตลอดจนเรียกร้องให้ประชาคมโลก

ให้ความสำคัญต่อแนวคิดดังกล่าวด้วย (Cingranelli and Richards, 1999, p. 511)

แม้ประชาคมระหว่างประเทศได้ลงนามในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ค.ศ. 1948 จนถึงปัจจุบันนับเป็นเวลา 70 ปีแล้วก็ตาม แต่ประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนยังคงถูกท้าทายมากยิ่งขึ้นนับตั้งแต่ต้น ค.ศ. 2015 จนถึงปัจจุบัน ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากเหตุการณ์ต่างๆ ในข่าวต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นข่าวการเสียชีวิตของผู้อพยพในทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ภัยคุกคามจากกลุ่มรัฐอิสลาม (IS) และกลุ่มโบโกฮาราม (Boko Haram) ในแอฟริกา และภูมิภาคอื่นๆ ประเด็นเกี่ยวกับสิทธิในการแสดงความคิดเห็นและสิทธิในการนับถือศาสนาต่อกรณีเหตุการณ์สังหารหมู่ที่สำนักพิมพ์ชาร์ลี เฮบโด (Charlie Hebdo) กลางกรุงปารีส เป็นต้น จากตัวอย่างจึงทำให้กล่าวได้ว่า แม้สิทธิมนุษยชนจะได้รับการยอมรับในฐานะหลักการหรือค่านิยมที่สำคัญในเวทีโลก แต่ยังพบว่า มีปัญหาหลายประเด็นที่ท้าทายต่อการหาคำตอบของนักวิชาการ ผู้กำหนดนโยบาย ตลอดจนสังคมระหว่างประเทศเป็นอย่างมาก

หนังสือเรื่อง Debating Human Rights

หนังสือเรื่อง Debating Human Rights เขียนโดย Daniel P.L. Chong ผู้ช่วยศาสตราจารย์ด้านรัฐศาสตร์แห่งวิทยาลัยโรลินด์ (Rollins College) รัฐฟลอริดา ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ ค.ศ. 2014 โดยสำนักพิมพ์ Lynne Rienner Publishers จำนวน 277 หน้า ทั้งนี้ ผู้เขียนสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจาก American University โดยเป็นนักวิชาการที่เชี่ยวชาญในประเด็นปัญหาร่วมสมัยในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอย่างประเด็นการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ (climate change) จริยธรรมระหว่างประเทศ (international ethics) ขบวนการทางสังคม (social movement) ตลอดจนประเด็นสิทธิมนุษยชนและความยากจนในกัวเตมาลา แอฟริกาใต้ แทนซาเนีย และบริเวณชายแดนไทย-พม่า

หนังสือเล่มนี้มุ่งฉายภาพถึงปัญหาสิทธิมนุษยชนในประเด็นต่างๆ ที่กำลังเป็นที่ถกเถียงกันในปัจจุบันอย่างกระชับ ตลอดจนนำเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชนในแง่มุมต่างๆ โดยในแต่ละบทจะเป็นการตั้งคำถามเกี่ยวกับประเด็นปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนที่แตกต่างกัน ซึ่งผู้เขียนวางโครงสร้างการนำเสนอประเด็นแต่ละบทในรูปแบบเดียวกัน กล่าวคือ *ส่วนแรก* นำเสนอภาพรวมของประเด็นปัญหานั้นๆ *ส่วนที่สอง* ผู้เขียนเสนอทฤษฎีและแนวปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศเพื่อสนับสนุนประเด็นปัญหาดังกล่าว *ส่วนสุดท้าย* ผู้เขียนเสนอทฤษฎีและแนวปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศเพื่อคัดค้านประเด็นปัญหาดังกล่าว ทั้งนี้ ความน่าสนใจและจุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ คือ การมีโครงสร้างของบทความในรูปแบบดังกล่าวส่งผลให้ผู้อ่านสามารถทำความเข้าใจเนื้อหาได้ง่าย และสามารถอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณ (critical reading) เพื่อตัดสินใจเลือกที่จะสนับสนุนหรือคัดค้านประเด็นปัญหานั้นๆ ด้วยตัวของผู้อ่านเอง นอกจากนี้ ผู้เขียนยังใช้ข้อมูลจากเอกสารอ้างอิงจำนวนมากของนักวิชาการด้านสิทธิมนุษยชนหลากหลาย จึงทำให้ผู้อ่านสามารถศึกษามุมมองหรือแนวคิดของนักวิชาการเหล่านี้ผ่านหนังสือเล่มนี้ได้

เนื้อหาที่นำเสนอไว้ในหนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น 16 บท ซึ่งสามารถแยกออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้ *ส่วนนำ* บทที่ 1 ประวัติศาสตร์และปรัชญาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน *ส่วนที่ 1 ระบบสิทธิมนุษยชนโลก* ได้แก่ บทที่ 2 รัฐควรป้องกันสิทธิมนุษยชนเมื่อไหร่? บทที่ 3 รัฐตะวันตกสามารถสนับสนุนสิทธิมนุษยชนในจีนได้อย่างไร? บทที่ 4 คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (United Nations Human Rights Council) มีประสิทธิผลหรือไม่? บทที่ 5 ประชาคมระหว่างประเทศมีความรับผิดชอบในการปกป้อง (responsibility to protect - R2P) หรือไม่? บทที่ 6 สหรัฐอเมริกาควรยอมรับอำนาจศาลอาญาระหว่างประเทศ (International Criminal Court - ICC) หรือไม่? และบทที่ 7 ผู้ละเมิดสิทธิมนุษยชนมีภาระความรับผิดชอบอย่างไร? *ส่วนที่ 2 สิทธิพลเมือง (Civil Rights) และสิทธิทางการเมือง* ได้แก่ บทที่ 8 สงครามต่อต้านการก่อการร้ายต้องการการจำกัดสิทธิหรือไม่? บทที่ 9 เสรีภาพในการพูด (freedom of speech) มีข้อจำกัดหรือไม่? บทที่ 10 ผู้หญิงควรมีสห

ในการเลือกที่จะทำแท้งหรือไม่? หากการทำแท้งเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของทารกในครรภ์ แล้วการคุมกำเนิดเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือไม่? บทที่ 11 การขริบอวัยวะเพศหญิง (female circumcision) เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือไม่? **ส่วนที่ 3 สิทธิทางเศรษฐกิจและสิทธิทางสังคม** ได้แก่ บทที่ 12 เสนอถึงคำถามที่ว่า ประเด็นเกี่ยวกับอาหาร ที่อยู่อาศัย และการดูแลสุขภาพเป็นประเด็นสิทธิมนุษยชนหรือไม่? บทที่ 13 บรรทัดฐานชาติละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือไม่? บทที่ 14 สิทธิด้านสุขภาพ (right to health) แสดงให้เห็นถึงการละเมิดสิทธิในทางทรัพย์สิน (property right) หรือไม่? บทที่ 15 รัฐที่มั่งคั่งมีภาระหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือต่างประเทศหรือไม่? และ **ส่วนที่ 4 สรุป** ได้แก่ บทที่ 16 การอภิปรายเพื่อพัฒนาประเด็นสิทธิมนุษยชน (Advancing Human Rights through Debate) ทั้งนี้ ผู้เขียนได้วางเค้าโครงการอธิบายในแต่ละบทไว้เป็นรูปแบบเดียวกันอย่างเป็นขั้นตอน กล่าวคือ ผู้เขียนจะเริ่มตั้งแต่การอธิบายถึงสถานการณ์ของประเด็นสิทธิมนุษยชนหนึ่งๆ ที่หยิบยกขึ้นมาในแต่ละบทพอสังเขปว่ามีข้อถกเถียงใดบ้างที่เป็นประเด็นที่น่าสนใจ ตามมาด้วยการนำข้อถกเถียงต่างๆ มาวางทาบกับหลักสิทธิมนุษยชนทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ เพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านพิจารณา และค้นหาข้อถกเถียงอื่นเพื่อขยายความเข้าใจในประเด็นดังกล่าว

แม้ผู้เขียนจะชี้ว่า “ในปัจจุบัน สิทธิมนุษยชนกลายเป็นภาษากลางของแนวคิดศีลธรรมโลก” (หน้า 1) แต่หนังสือเล่มนี้มุ่งเพียงใช้มโนทัศน์ (concept) เรื่องสิทธิมนุษยชนผ่านมุมมองของสหรัฐอเมริกาเป็นกรอบแนวคิด กล่าวคือ ผู้เขียนใช้สหรัฐอเมริกาเป็นตัวแสดงหลักหรือไม่ตัวแสดงรองในการอธิบายและตอบคำถาม ยกตัวอย่างกรณีศึกษาที่เกิดขึ้นในสังคมอเมริกา และการหยิบยกกฎหมายสิทธิพลเมือง (Bill of Rights) และผลประโยชน์แห่งชาติของสหรัฐอเมริกาขึ้นมาอภิปรายด้วยวิธีดังกล่าวจึงอาจให้ผู้อ่านอาจมองเห็นสถานการณ์ได้ไม่รอบด้านเพียงพอ ซึ่งเมื่อผู้เขียนหยิบกรณีศึกษาของชิลี บอสเนีย แอฟริกาใต้ และรวันดาขึ้นมาอธิบายประกอบในบทที่ 7 จะเห็นได้ว่า ผู้อ่านจะสามารถติดตามและเห็นภาพสถานการณ์ได้อย่างชัดเจนมากขึ้น ดังนั้น หนังสือเล่มนี้จึงเหมาะอย่างยิ่งสำหรับผู้อ่านที่ต้องการทำความเข้าใจแนวคิดของสหรัฐอเมริกาเป็นสำคัญ

อย่างไรก็ดี ประเด็นที่ผู้วิจารณ์อยากจะชี้ชวนให้พิจารณาเพิ่มเติมว่า นอกจากเราจะพิจารณาในประเด็นความแตกต่างกันระหว่างมุมมองเรื่องสิทธิมนุษยชนของสหรัฐอเมริกาในฐานะตัวแทนโลกตะวันตก และของจีนในฐานะตัวแทนโลกตะวันออกหรือประเทศกำลังพัฒนาต่างๆ แล้ว (ในบทที่ 3) เรายังควรศึกษาต่อเนื่องไปด้วยว่า ความแตกต่างกันระหว่างมุมมองเรื่องสิทธิมนุษยชนส่งผลต่อการดำเนินนโยบายของทั้งสองประเทศต่อเหตุการณ์ละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้อื่นหรือไม่ อย่างไร เพื่อชี้ให้เห็นว่าประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนไม่ใช่เป็นเพียงแค่ประเด็นด้านศีลธรรมเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวพันกับประเด็นด้านการเมืองและเศรษฐกิจด้วย

เมื่อโลกไม่ได้หมุนรอบเพียงสหรัฐอเมริกา?

ในส่วนนี้ ผู้วิจารณ์จะขอยกตัวอย่างความแตกต่างกันระหว่างมุมมองเรื่องสิทธิมนุษยชนของสหรัฐอเมริกาในฐานะตัวแทนโลกตะวันตก และของจีนในฐานะตัวแทนโลกตะวันออกหรือประเทศกำลังพัฒนาต่างๆ เพื่ออธิบายถึงข้อโต้แย้งทางวัฒนธรรมในมนทัศน์เรื่องสิทธิมนุษยชนที่มีความแตกต่างกัน (Brown, 2001, pp. 696-698) และชี้ให้เห็นถึงนัยสำคัญของการซ้อนทับของปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศบนประเด็นปัญหาสิทธิมนุษยชน อธิบายได้ดังนี้

สหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญต่อหลักการในเรื่องสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชน มีอยู่อันเป็นผลสืบเนื่องจากประวัติศาสตร์แห่งการต่อสู้เพื่อปลดตนเองจากอำนาจครอบงำของประเทศเจ้าอาณานิคม จึงทำให้ชาวอเมริกันยึดมั่นใน “สิทธิเสรีภาพตามธรรมชาติ” (natural rights) อันได้แก่ เสรีภาพในการเลือกนับถือศาสนา การไม่สยบยอมต่อการใช้อำนาจที่ไม่ชอบธรรมของผู้ปกครอง เสรีภาพในการตัดสินใจด้วยตนเอง (right to self determination) เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และเสรีภาพในการเลือกถิ่นฐานที่อยู่และเคลื่อนย้าย (freedom of movement) เป็นต้น ดังกล่าวเป็นรากฐานของแนวความคิดเรื่อง “สิทธิมนุษยชน” (human rights) ของสหรัฐอเมริกาในเวลาต่อมา ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า สิทธิมนุษยชนมีอิทธิพลต่อ

ความคิดและการดำเนินชีวิตของชาวอเมริกันนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีฐานะเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวอเมริกันให้ความเคารพและยอมรับในฐานะคุณค่าหรือคุณธรรมที่อยู่เหนือสิ่งอื่นใด อีกทั้งยังถูกกำหนดให้กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาอีกด้วย

ดังที่ผู้เขียนได้เสนอไว้ว่า “ขอบเขตของสิ่งที่เราเรียกว่า ‘สิทธิมนุษยชน’ ยังคงเปลี่ยนแปลงและเปิดให้มีการตีความอย่างหลากหลาย” (หน้า 242) ตามสถานการณ์ระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงไป ตัวอย่างที่เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน คือ ขอบเขตของคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ถูกรัฐบาลสหรัฐอเมริกาในแต่ละสมัยขยายความให้ออกไปให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ระหว่างประเทศของสหรัฐอเมริกา และใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของตนเอง ตัวอย่างเช่น สมัยประธานาธิบดีโรนัลด์ เรแกน (Ronald Reagan) ได้ตีความขยายขอบเขตของคำว่า “สิทธิมนุษยชน” คือ การต่อสู้กับการก่อการร้ายระหว่างประเทศ และการต่อต้านการขยายตัวทางการทหารของสหภาพโซเวียต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณอ่าวเปอร์เซียและยุโรป ในขณะที่ สมัยประธานาธิบดีจอร์จ เอช. ดับเบิลยู. บุช (George H.W. Bush) ได้ประกาศระเบียบโลกใหม่ (New World Order) ซึ่งสาระสำคัญประการหนึ่งคือการผลักดันค่านิยมเรื่องประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนในประชาคมระหว่างประเทศ ในฐานะส่วนหนึ่งนโยบายต่างประเทศในยุคหลังสงครามเย็น เช่น การแทรกแซงของสหรัฐอเมริกาในรูปแบบ Active Intervention ซึ่งหมายถึง การที่สหรัฐอเมริกาเข้ามามีบทบาทภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจและการลงทุน และการปกป้องลิขสิทธิ์สินค้าอเมริกันเป็นข้อแลกเปลี่ยน (เอนกชัย เรืองรัตนกร, 2555, หน้า 11) และล่าสุด รัฐบาลของประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ (Donald Trump) ได้ระบุว่า สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานเป็นสิ่งที่ไม่อาจปฏิเสธได้ พร้อมทั้งกล่าวว่า ประเทศที่ละเมิดสิทธิมนุษยชน เช่น จีน รัสเซีย อิหร่าน และเกาหลีเหนือ ถือเป็นภัยคุกคามต่อเสถียรภาพของโลกและเป็นภัยต่อผลประโยชน์แห่งชาติของสหรัฐอเมริกา (U.S. Department of State, 2018)

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า สหรัฐอเมริกาได้นิยามหลักการสิทธิมนุษยชนไว้อย่างกว้างขวาง และนำไปเกี่ยวพันกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและประเด็นด้านความมั่นคงอย่างไม่สามารถแยกขาดจากกันได้ อันเป็นสาเหตุทำให้ประชาคมระหว่างประเทศวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางว่า การดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาต่อประเทศที่ละเมิดหลักการสิทธิมนุษยชนมีลักษณะที่เป็นทวิมาตรฐาน (double standard) กล่าวคือ จะดำเนินมาตรการทางทหารกับประเทศหนึ่งอย่างเต็มที่ แต่ในขณะเดียวกันกลับหลีกเลี่ยงที่จะใช้กับอีกประเทศหนึ่ง เพราะสหรัฐอเมริกาไม่มีผลประโยชน์ในประเทศนั้นสักเท่าใด จึงไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องสูญเสียงบประมาณ ดังนั้น หลักการสิทธิมนุษยชนของสหรัฐอเมริกาจึงถูกตั้งข้อกังขาถึงความบิดเบี้ยวในการนำมาใช้เป็นประเด็นด้านการเมืองและเศรษฐกิจมากกว่าประเด็นเรื่องศีลธรรม

ในอีกด้านหนึ่ง มหาอำนาจจากโลกตะวันออกอย่างจีนตกเป็นฝ่ายถูกกล่าวหาจากโลกตะวันตกว่าละเมิดสิทธิมนุษยชนหลายประเด็น เช่น สิทธิในการพูด การเขียน การพิมพ์และการโฆษณา ความไม่ยุติธรรมในกระบวนการทางยุติธรรม ตั้งแต่การจับกุม ไต่สวน สอบสวน การพิจารณาคดีในศาล การลงโทษ และการบังคับใช้แรงงานนักโทษ ตลอดจนมีการจับกุมคุมขังนักเคลื่อนไหวทางการเมือง การละเมิดต่อชีวิตทหารพลเรือนโดยการฆ่าทิ้งหรือขายเป็นสินค้า การปราบปรามการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและการทำลายวัฒนธรรมของชาวทิเบต และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เหตุการณ์การกวาดล้างกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงอย่างรุนแรงของรัฐบาลจีนที่จัตุรัสเทียนอันเหมิน จึงทำให้รัฐบาลจีนกลายเป็นเป้าหมายในการรณรงค์เรื่องสิทธิมนุษยชนที่เด่นชัดนับตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 1980 เป็นต้นมา แม้จีนจะยืนยันว่าการกระทำดังกล่าวไม่ถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนก็ตาม (Claude and Weston, 1992, p. 3)

รัฐบาลจีนได้เสนอความเห็นเกี่ยวกับประเด็นสิทธิมนุษยชนในมุมมองของตนอย่างน่าสนใจ กล่าวคือ จีนมีความเห็นว่า ประชาคมระหว่างประเทศมีความชอบธรรมที่จะมีความหลากหลายในมุมมองเรื่องสิทธิมนุษยชน เนื่องจากแต่ละประเทศมีรากฐานความเป็นมาทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ต่างกัน

จีนจึงมองว่าการใช้มโนทัศน์เรื่องสิทธิมนุษยชนของชาติหนึ่งมาตัดสินให้แก่อีกชาติหนึ่งนั้น ไม่ใช่ปัญหาเรื่องสิทธิมนุษยชน แต่เป็นการแสดงอำนาจเพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองหรือเพื่อเป้าหมายในการครอบครองทรัพยากรธรรมชาติของประเทศผู้ถูกแทรกแซง ดังนั้น จีนยืนยันในมโนทัศน์เรื่องสิทธิมนุษยชนในแบบของตน ตลอดจนเป็นประเทศแนวหน้าที่เรียกร้องสิทธิในการกำหนดชะตาตนเอง (self-determination) ในความหมายว่า เป็นเอกราชจากลัทธิจักรวรรดินิยมแก่ประเทศต่างๆ ในโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแอฟริกาและกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา เช่น อาเซียน (ASEAN) และกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (NAM) (เชียน ชีระวิทย์, 2541, หน้า 25-29)

รัฐบาลจีนจึงพยายามโต้แย้งข้อกล่าวหาว่าละเมิดสิทธิมนุษยชน และแสดงจุดยืนมโนทัศน์เรื่องสิทธิมนุษยชนของจีนผ่านแถลงการณ์และบทสัมภาษณ์หลายครั้ง ตัวอย่างเช่น ถ้อยแถลงของนายฮง เลย์ (Hong Lei) โฆษกประจำตัวรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศจีน เมื่อวันที่ 8 เมษายน ค.ศ. 2011 เพื่อตอบโต้รายงานการสำรวจด้านสิทธิมนุษยชนประจำปีของกระทรวงต่างประเทศสหรัฐ ที่ว่า “สหรัฐอเมริกาควรหยุดพฤติกรรมก้าวก้าวแย่งชิงกิจการภายในของประเทศอื่นด้วยการใช้รายงานด้านสิทธิมนุษยชนมาเป็นเครื่องมือ” (Neher, 2001, p. 182) ซึ่งสอดคล้องข้อวิพากษ์ต่อสหรัฐอเมริกาของเวียดนาม (VoV, 2013) และรัสเซีย (Xinhua, 2013) และในอีกกรณี คือ นายหลิว เหว่ยหมิน (Liu Weimin) โฆษกกระทรวงต่างประเทศจีน ได้แถลงการณ์ในวันที่ 3 พฤษภาคม ค.ศ. 2012 เพื่อเรียกร้องให้สหรัฐอเมริกากล่าวขอโทษรัฐบาลจีนต่อการให้การคุ้มครองต่อนายเฉิน กวงเจิง (Chen Guangcheng) นักเคลื่อนไหวสิทธิมนุษยชนที่มีความเห็นไม่ลงรอยกับรัฐบาลจีนที่หลบหนีการกักบริเวณจากคำสั่งของรัฐบาลจีน ซึ่งถือเป็นการแทรกแซงกิจการภายในของจีน โดยกล่าวว่า “จีนไม่สามารถยอมรับได้อย่างสิ้นเชิงต่อวิธีที่สหรัฐอเมริกาแทรกแซงกิจการภายในของจีน” แต่ทว่า สหรัฐอเมริกายังยืนยันว่า ในความเห็นที่ว่า “รัฐบาลของทุกประเทศควรตอบคำถามประชาชนของตนถึงความมุ่งมาดปรารถนาที่จะมีศักดิ์ศรีและหลักนิติธรรม และไม่มีความผิดใดที่จะหรือ

ควรจะปฏิเสธสิทธิดังกล่าวได้” (Richburg, et al., 2012) และเมื่อต้น ค.ศ. 2018 กระทรวงต่างประเทศสหรัฐอเมริกาได้เผยแพร่รายงานการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศต่างๆ ประจำปี 2017 (Country Reports on Human Rights Practices for 2017) โดยมีเนื้อหาระบุว่า จีนเป็นหนึ่งในประเทศที่น่าตำหนิอย่างยิ่งในทางศีลธรรม (morally reprehensible) จึงทำให้รัฐบาลจีนออกรายงานตอบโต้ว่าเอกสารรายงานดังกล่าวเป็นมุมมองของสหรัฐอเมริกาแต่เพียงฝ่ายเดียว และเน้นย้ำในจุดยืนเดิมว่าสหรัฐอเมริกาไม่ควรใช้มาตรฐานที่ตัวเองตั้งขึ้นมาตัดสินประเทศอื่น ราวกับว่าประเทศตนเองเป็นประเทศที่มีสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนที่ดีสุดในโลก และไม่มีประเทศใดมีสิทธิ์ที่นำปัญหาสิทธิมนุษยชนมาเป็นเครื่องมือเพื่อแทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่น (The State Council Information Office of the People's Republic of China, 2018)

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงท่าทีของจีนต่อเหตุการณ์ละเมิดสิทธิมนุษยชนของรัฐบาลอื่นจะพบว่า รัฐบาลจีนยึดหลักการที่ว่า รัฐบาลจะมีสิทธิเข้าไปแทรกแซงรัฐบาลอื่นได้ก็ต่อเมื่อมีการละเมิดพันธะตามกฎหมายระหว่างประเทศ แต่ต้องไม่ใช่หลักการของกลุ่มชนหรือรัฐบาลใดรัฐบาลหนึ่งตั้งขึ้นแล้วกำหนดบังคับให้รัฐบาลอื่นใช้ หรือเพื่อส่งออกค่านิยม อุดมการณ์ มาตรฐานการเมือง และตัวแบบการพัฒนาของตน แก่รัฐบาลอื่น (Brems, 2001, p. 52) จากหลักการดังกล่าวนี้จึงทำให้จีนยึดมั่นในหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเสมอมา ไม่ว่าจะเป็นกรณีพม่า ซิมบับเว หรือเกาหลีเหนือ (Sceats and Breslin, 2012, p. 45)

ท่าทีของจีนต่อสถานการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนในพม่า

การที่จีนมีทัศนคติต่อสิทธิมนุษยชนในลักษณะดังกล่าวส่งผลให้จีนมองว่าสถานการณ์ปราบปรามกลุ่มผู้ชุมนุมในพม่าแตกต่างจากมุมมองของโลกตะวันตก โดยจีนมองว่าการกวาดล้างกลุ่มนักศึกษาที่เดินขบวนต่อต้านรัฐบาลและเรียกร้องประชาธิปไตยไม่ใช่เรื่องน่าตำหนิ เนื่องจากรัฐบาลทหารพม่าจำเป็นต้องทำ

เพื่อรักษาความมั่นคงภายในของพม่า นอกจากนี้ รัฐบาลจีนยังได้ปกป้องรัฐบาลทหารพม่าในเวทีการเมืองระดับภูมิภาค เช่น นายเลิ่น กั๋วฟาง (Shen Guofang) โฆษกกระทรวงการต่างประเทศจีนพยายามชี้ให้ที่ประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนครั้งที่ 29 ที่กรุงจาการ์ตา เมื่อเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1996 เห็นว่า “ประเด็นกิจการภายในของพม่าไม่ควรถูกนำมาเป็นประเด็นในการกีดกันพม่าออกจากการมีส่วนร่วมในอาเซียนและเวทีระหว่างประเทศ” (เอนกชัย เรื่องรัตนกร, 2555, หน้า 132)

ในขณะที่สหรัฐอเมริกาพยายามตอบโต้การละเมิดสิทธิมนุษยชนในพม่า ด้วยการดำเนินมาตรการลงโทษพม่า และพยายามอาศัยองค์การระหว่างประเทศเป็นกลไกเพื่อแสวงหาความร่วมมือจากนานาชาติในการกดดันพม่า แต่เนื่องด้วยการสนับสนุนของจีนในการออกโรงปกป้องพม่าในเวทีระหว่างประเทศในหลายครั้ง กลายเป็นอุปสรรคในการดำเนินมาตรการลงโทษของสหรัฐอเมริกา เช่น จีนและรัสเซียใช้สิทธิในฐานะที่เป็นสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (UNSC) ในการยับยั้งร่างมติของสหรัฐอเมริกาเพื่อกำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาสิทธิมนุษยชนในพม่าต่อที่ประชุมดังกล่าว เมื่อวันที่ 12 มกราคม ค.ศ. 2007 โดยนายหวัง กวงหย่า (Wang Guangya) ผู้แทนจีนประจำสหประชาชาติ ได้กล่าวถึงเหตุผลของการตัดสินใจของจีนว่า “ประเด็นของพม่าเป็นเพียงกิจการภายในของรัฐเอกราชรัฐหนึ่งเท่านั้น และสถานการณ์ภายในของพม่าไม่ได้จัดเป็นภัยชั้นคุกคามต่อสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ” (Womack, 2010, p. 244)

ต่อมาภายหลังรัฐบาลทหารพม่าใช้กำลังต่อเหตุการณ์เดินขบวนประท้วงของกลุ่มพระสงฆ์และประชาชนเมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2007 สหรัฐอเมริกาและสหภาพยุโรปก็เรียกร้องให้ UNSC พิจารณามาตรการลงโทษทางเศรษฐกิจต่อพม่า ในขณะที่ จีนกลับแสดงท่าทีคัดค้านการดำเนินมาตรการดังกล่าว โดยนายหวัง ได้แสดงความไม่เห็นด้วยต่อมาตรการลงโทษทางเศรษฐกิจขององค์การสหประชาชาติ “เนื่องจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนของรัฐบาลทหารพม่าไม่ใช่ภัยคุกคามต่อสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศอันเป็นปัญหาหลักขององค์การสหประชาชาติ”

และเชื่อว่า “มาตรการดังกล่าวไม่ช่วยลดลงสถานการณ์ความรุนแรงในพม่าได้” (Hoge, 2007) นอกจากนี้ ในการประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติครั้งที่ 62 ณ นครนิวยอร์ก เมื่อเดือนกันยายน ค.ศ. 2007 สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และสหภาพยุโรปต่างกล่าวถึงเหตุการณ์ในพม่า พร้อมเรียกร้องให้ประชาคมโลกร่วมกันดำเนินมาตรการลงโทษทางเศรษฐกิจต่อพม่า ในทางตรงกันข้าม จีน รัสเซีย และอินเดียต่างหลีกเลี่ยงที่จะกล่าวถึงสถานการณ์ความรุนแรงของพม่าในที่ประชุมดังกล่าว (Marcus, 2007)

กล่าวโดยสรุป แนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาและจีนต่อพม่ามีความแตกต่างกัน ซึ่งหนึ่งในปัจจัยกำหนดนโยบายคือความแตกต่างของมโนทัศน์เรื่องสิทธิมนุษยชนของทั้งสองประเทศ ทั้งนี้ การคัดง้างทางการเมืองและอุดมการณ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีนไม่ได้นำมาไปสู่การแก้ไขปัญหาสิทธิมนุษยชนได้อย่างทันที่ ทำให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด คือ ชาวพม่าที่ต้องเผชิญกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากรัฐบาลทหารพม่าท่ามกลางเกมการเมืองระหว่างประเทศ ที่แม้สหรัฐอเมริกาจะเป็นชาติมหาอำนาจก็ต้องเผชิญต่อข้อจำกัดในการดำเนินมาตรการลงโทษทางเศรษฐกิจต่อพม่าจากความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับพม่าที่วางอยู่บนหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของรัฐอื่นของจีน

สรุป

ผู้วิจารณ์เห็นด้วยกับข้อเสนอของผู้เขียนในทุกประเด็น และหนังสือเล่มนี้ก็เป็นหนังสือที่ผู้วิจารณ์อยากแนะนำให้ผู้สนใจได้อ่าน แต่ผู้วิจารณ์มองว่าข้อเสนอเหล่านี้ไม่ได้ก้าวออกไปไกลกว่าข้อเสนออื่นๆ ที่มีอยู่แล้วในวงการวิชาการ นอกจากนี้ ผู้วิจารณ์ต้องการเสนอว่า การใช้มโนทัศน์เรื่องสิทธิมนุษยชนของสหรัฐอเมริกาและโลกตะวันตกมองและแก้ไขปัญหาสิทธิมนุษยชนของโลกตะวันออกหรือประเทศกำลังพัฒนาต่างๆ อาจไม่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้อย่างรอบด้านและยั่งยืน กอปรกับอาจนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศอันเกิดมาจากความแตกต่าง

ของมโนทัศน์เรื่องสิทธิมนุษยชนได้ด้วย จึงถึงเวลาที่ประเทศต่างๆ รวมถึงองค์การระหว่างประเทศควรหันมาไตร่ตรองอย่างจริงจังกับแนวทางการแก้ไขปัญหาลิทธิมนุษยชนว่าเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนหรือขัดขวางกระบวนการพัฒนาสิทธิมนุษยชนหรือไม่ อย่างไร และมีทางเลือกนโยบายอื่นหรือไม่นอกเหนือจากเลือกข้างมโนทัศน์เรื่องสิทธิมนุษยชนระหว่างของสหรัฐอเมริกาและโลกตะวันตก กับของโลกตะวันออกหรือประเทศกำลังพัฒนาที่ต่างพิสูจน์แล้วว่า ทั้งคู่ยังไม่สามารถประสบความสำเร็จได้อย่างมีนัยสำคัญ เพราะคงเป็นการดูดาต่อประชาชนที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศต่างๆ มากเกินไปที่ผูกชะตากรรมของพวกเขากับกระดานหมากรุกแห่งอำนาจทางการเมืองระหว่างประเทศ

บรรณานุกรม

- เขียน ชีระวิทย์. (2541). **นโยบายต่างประเทศจีน**. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ. (2549). **กำเนิดและความเป็นมาของสิทธิมนุษยชน**. กรุงเทพฯ : คปไฟ.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2557). กระบวนทัศน์ “สิทธิมนุษยชน” และ “ความยุติธรรม” สำหรับสังคมเปลี่ยนผ่าน. **วารสารสังคมศาสตร์**, 44(2), 7-20.
- เอนกชัย เรืองรัตนกร. (2555). **การเมืองของมาตรการลงโทษทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาต่อพม่า (ค.ศ. 1988-2008)**. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย). กรุงเทพฯ.
- Brown, C. (2001). Human Rights. In Baylis, J., and Smith, S. (Eds.). **The globalization of world politics: An introduction to international relations**, pp. 689-705. (2nd ed). Oxford : Oxford University Press.
- Brems, E. (2001). **Human rights: Universality and diversity**. Leiden : Martinus Nijhoff.

- Cingranelli, D. L., and Richards, D. L. (1999). Respect for human rights after the end of the Cold War. **Journal of Peace Research**, 36(5), 511-534.
- Claude, R. P., and Weston, B. H. (1992). **Human rights in the world community : Issues and action**. Philadelphia, PA : University of Pennsylvania Press.
- Hoge, W. (2007). U.N. envoy to Myanmar calls junta responsive. **New York Times**. Retrieved from http://www.nytimes.com/2007/11/14/world/asia/14nations.html?_r=0.
- Marcus, J. (2007). China's crucial role in Burma crisis. **BBC News**. Retrieved from <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/7015526.stm>.
- Neher, C. D. (2001). Democracy, human rights, and security in Asia. In Simon, S. W. (ed.). **The many faces of Asian security**, 165-196. Lanham, MD : Rowman & Littlefield.
- Richburg, K. B., Yang, J. L., and Mufson, S. (2012). Chen Guangcheng lawyer says dissident feels 'pressure' and fears for his safety. **Washington Post**. Retrieved from https://www.washingtonpost.com/world/chinese-dissident-in-us-custody-headed-to-hospital/2012/05/02/gIOAh9WrvT_story .html.
- Sceats, S., and Breslin, S. (2012). **China and the international human rights system**. London : Chatham House.
- The State Council Information Office of the People's Republic of China. (2018). **Human Rights Record of the United States in 2017**. Retrieved from <https://www.chinadailyhk.com/articles/45/243/59/152471540332 6.html>.
- U.S. Department of State, Bureau of Democracy, Human Rights, and

- Labor. (2018). **Country Reports on Human Rights Practices for 2017**. Retrieved from <https://www.state.gov/documents/organization/277207.pdf>.
- Voice of Vietnam [VoV]. (2013). **Biased information on human rights in Vietnam**. Retrieved from <http://vovworld.vn/en-US/News/Biased-information-on-human-rights-in-Vietnam/150006.vov>.
- Womack, B. (2010). **China among unequals: Asymmetric foreign relationships in Asia**. Singapore : World Scientific.
- Xinhua. (2013). Russia criticizes US reports on human rights. **China Daily**. Retrieved from http://usa.chinadaily.com.cn/world/2013-04/23/content_16436576.htm.

Translated Thai References

- Anekchai Rueangrattanakorn. (2012). **The Politics of U.S. Economic Sanctions towards Myanmar (1988-2008)**. (Thesis for Master's Degree in Political Science, Chulalongkorn University). Bangkok. [in Thai]
- Amara Pongsapich. (2014). The Paradigm of "Human Rights" and "Justice" in Transitional Society. **Journal of Social Sciences**, 44(2), 7-20. [in Thai]
- Khien Theeravit. (1998). **China's foreign policy**. Bangkok : Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University. [in Thai]
- Thanet Arpornsuwan. (2006). **Origins and development of human rights**. Bangkok : Kob Fai. [in Thai]